

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani Mgr Olgi Słabońskiej
**Searching for category structure of the English prepositions *with* and *by*:
a Cognitive Grammar Approach**

Przedmiotem niniejszej oceny jest rozprawa doktorska autorstwa Pani Magister Olgi Słabońskiej pt. Searching for category structure of the English prepositions *with* and *by*: a Cognitive Grammar Approach, napisanej pod kierunkiem naukowym Pani Prof. dr hab. Kamili Turewicz.

Rozprawa jest napisana w języku angielskim – liczy 191 stron. Składa się ze wstępu, pięciu obszernych rozdziałów, inwentarza odniesień bibliograficznych oraz podsumowania w języku angielskim i w języku polskim.

Celem rozprawy jest wszechstronna analiza i gęsty opis jednostek leksykalnych w języku angielskim *with* oraz *by* – w ich sensach znaczeniowych i funkcjach zwielokrotnionych poprzez użycie w różnorodnych kontekstach kolokacyjnych wraz z elementami wynikającymi z osadzenia w konstrukcjach gramatycznych, co pociąga za sobą konieczność poprowadzenia analizy w wymiarze semantycznym, który owe konstrukcje uruchamiają.

Praca jest zorganizowana według kanonu, który pozwala wyodrębnić obiekty badane (tj. jednostki leksykalne), domenę badań (tj. wybrane konstrukcje gramatyczne, umotywowane semantycznie) oraz przyjętą perspektywę badawczą (tj. Gramatykę Kognitywną).

Autorka uzasadnia wybór powyższych elementów. Rozpoczyna stwierdzeniem, że pomimo wcześniejszych niepełnych założeń innych badaczy, spoza kręgu lingwistyki kognitywnej, możliwa jest jednoznaczna klasyfikacja wybranych jednostek oraz rygorystyczne przebadanie ich sensów znaczeniowych pod kątem adekwatności opisowej i wyjaśniającej. Na wstępie pragnę stwierdzić, że Autorka z zadania wywiązała się bardzo dobrze. Perspektywę badawczą stanowi zawarta i wysoce dopracowana w sensie metodologicznym teoria Ronald W. Langackera – znana od ponad trzech dekad pod nazwą Gramatyki Kognitywnej, której osiowym założeniem jest nierozzerwalność bieguna fonologicznego (wraz ze spektrum morfologiczno-składniowym) i bieguna semantycznego (obrazującego skomplikowaną rzeczywistość konceptualną – w interfejsie do formy). Skrótowo rzecz ujmując – Gramatyka Kognitywna bada, opisuje i

wyjaśnia relacje pomiędzy gramatyką i znaczeniem, co w terminologii R. W. Langackera ujmowane jest pod hasłem jednostki symbolicznej. Poszukiwania podjęte w rozprawie doktorskiej opierają się na założeniu, że poszczególne jednostki we właściwych sobie sensach wynikających z uzusów językowych mogą zostać wyabstrahowane w kierunku wysoce wyidealizowanych schematycznych reprezentacji nadrzędnych. Autorka uzasadnia dobór źródeł dla analizowanych obiektów.

Organizacja i zawartość rozprawy:

1. Rozdział I wprowadza przegląd tradycyjnych podejść do kategorii przyimka, w szczególności strukturalistycznych (w tradycji F. de Saussure'a) i generatywnych (w tradycji N. Chomsky'ego), które pomimo zasadniczych różnic osadzone są w perspektywie oglądu struktury gramatycznej i w małym lub zerowym stopniu oglądu struktury semantycznej. Należy zwrócić uwagę na fakt, że Autorka sięga także do bardziej odległych w sensie historycznym tradycji XIX-wiecznych, takich jak myśl Młodogramatyków czy badaczy w obszarze porównawczego oraz diachronicznego językoznawstwa indoeuropejskiego).
2. Rozdział II poświęcony jest podejściom kognitywnym do kategorii przyimka w szerszym wachlarzu w sensie metodologicznym i konwencji notacji i formalizacji opisu. Chodzi o podejścia odmienne względem Gramatyki Kognitywnej (Semantyka Kognitywna Georga Lakoffa, Leonarda Talmy'ego, czy też Gramatyka Konstrukcji w wersji proponowanej przez Adele Goldberg, czy też J. Tylora – tu lista nazwisk jest wiele dłuższa). Podejścia te, między innymi, posługują się także rozróżnieniami figura-tło, czy też kategoria radialna (będąca odpowiednikiem sieci schematycznej) itp. Są podobne w podstawowych założeniach w sensie epistemologicznym oraz fenomenologicznym, i z tej racji przystawalne do Gramatyki Kognitywnej metodologicznie.
3. Rozdział III zawęża perspektywę i wprowadza Czytelnika w konstelację odniesień teoretycznych wynikających z założeń Gramatyki Kognitywnej R. W. Langackera, która ma stanowić podstawę dla prowadzonych analiz. W tymże rozdziale Autorka przyjmuje pozycję definiującą przyimek jako jednostkę leksykalną dającą się ująć jako element wyprofilowany poprzez

relację atemporalną, czyli odmienną niżeli proces desygnowany przez czasownik, wymagający profilu w domenie czasu. Za twórcą tej teorii Autorka zakłada potencjał opisowo-wyjaśniający kryjący się pod konstruktem sieci semantycznej, która pozwala jednoznacznie określić i wyodrębnić sensory znaczeniowe danej jednostki, dzięki ustaleniu wzorców sankcjonujących jej szczegółową kategoryzację (poprzez sankcjonowanie pełne i częściowe). Systematyczny przegląd konstruktów teoretycznych (w wielkiej mierze opartych na założeniu o podstawowej relacji figura-tło, która w podobny sposób do konceptualizacji pozajęzykowej stanowi o dynamice konceptualizacji poprzez język), takich jak *trajectory* i *landmark*, czy *profile determinant* i *elaboration site (e-site)*.

4. Rozdział IV poświęcony jest rygorystycznej drobiazgowej analizie przyimka *with* w ujęciu ustalonego profilu relacyjnego pomiędzy *trajectory* i *landmarkiem* (czyli pomiędzy figurą i tłem), które ustalają relacje na osi elementów nominalnych i innych elementów relacyjnych osadzonych w danej konstrukcji gramatycznej. Relacje te są ustabilizowane w danym dominium właściwym dla nich. Dane wywodzą się z uznanego źródła jakim jest monumentalna praca R. Quirka, R. Greenbauma, S. Leecha i J. Svartvika, pt. *A Comprehensive Grammar of the English Language* (1985), wraz z przyjętymi przez Autorów kategoriami semantycznymi.
5. Rozdział V pozwala Autorce na przyjęcie analogicznego oglądu i strategii badawczej dla przyimka *by*.

W obu zasadniczych rozdziałach (tj. Rozdziałach IV oraz V) Autorka przyjmuje konsekwentną strategię: umiejscawia profil danego sensu w kategoriach *elaboration site (e-site)* w dominium, czyli w minimalnym koniecznym zakresie, co stanowi podstawowy punkt wyjścia do przebycia rozumowania, które pozwoli na uzyskanie jednoznacznego oglądu danego wyodrębnionego sensu wynikającego z uzusu językowego.

Ponadto w obu rozdziałach zastosowała niesłychanie rzetelne klasyfikacje semantyczne zaproponowane przez R. Quirka (i in.), takie jak: *lokalizacja czasowa i przestrzenna, przyczyna, skutek, narzędzie, sposób, środek, cel* itp.

W rezultacie powstaje pełny obraz reprezentacji semantycznych dla obu jednostek na wysokim poziomie idealizacji i schematycznego wyabstrahowania,

czyli reprezentacji wysoce zdekontekstualizowanych względem poszczególnych przykładów.

Ocena rozprawy:

Praca stanowi rzetelne kompendium wiedzy w sensie referująco-sprawozdawczym, gdzie Autorka reprezentuje poglądy innych badaczy, porównuje je, wchodzi z nimi w dialog oraz proponuje i uzasadnia optymalne rozwiązania dla własnych badań, oraz w dalszej części rozprawy przeprowadza systematyczne analizy w obranym paradygmacie teoretycznym.

Analizy zapowiadane w tytule, wynikające z jednoznacznie wyartykułowanego problemu badawczego zasługują na najwyższą ocenę. Ich reprezentacja za pomocą skonwencjonalizowanych schematów stanowiących podstawę dla formalizacji opisu, dopełniona starannym komentarzem są tego przykładem.

Praca jest napisana poprawnym językiem angielskim w rejestrze dyskursu akademickiego. Pojawiają się jedynie nieliczne potknięcia natury typograficznej oraz redakcyjnej, lecz te nie umniejszają z żadnym stopniu wartości rozprawy w całościowym oglądzie.

W kontekście całości wywodu zaprezentowanego w rozprawie uprzejmię proszę, aby Doktorantka ustosunkowała się do następującego stwierdzenia, wyrażonego przez J. Firtha w roku 1957, więc około sześciu dekad temu, w duchu który zapowiada konieczność badań w tradycji funkcjonalistycznej, której kontynuatorem jest Michael A. K. Halliaday, twórca Functional Systemic Grammar:

[...] *we know what a word means by the company it keeps* [...],

do której osobiście chciałbym dopisać następujące słowa:

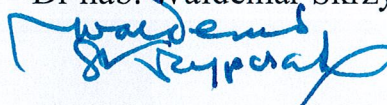
[...] *and every word is infinitely polysemous and is used only once in the entire history of the Universe, depending on collocational and constructional factors, and also due to its presence in a particular textual formation and contextual (pragmatic) environment(s)* [...]

Stwierdzenie to wyrażam w duchu koncepcji o topologicznej naturze jednostek językowych na poziomie morfologicznym, leksykalnym i składniowym wyartykułowanej przez Leonarda Talmy'ego.

Podsumowując, pracę należy zaliczyć do świetnie wypracowanych. Precyzja i rygor metodologiczny, które towarzyszą Czytelnikowi w trakcie lektury stanowią o dojrzałości badawczej Autorki oraz jej pracowitości. Zapewne rola Pani Promotor rozprawy Profesor Kamili Turewicz była w tym względzie nieoceniona.

W związku z powyższym zdecydowanie popieram wnioski o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. Waldemar Skrzypczak

Zakład Języka Angielskiego

Katedra Filologii Angielskiej

Uniwersytet Mikołaja Kopernika

Toruń, 15 maja 2017.